

D a t w e e f c h u   N w i s e s .

Nr. 28. Zettortdeenâ 12tâ Juhli 1845.

• B a n d e r K e m p .

Deewa dohmas naw muhfu dohmas un Deewa zelli naw muhfu zelli! Schohs stabstus islassijis tu nomannisi, ka schee wahrdi runna taisnibu. 1747tâ gaddâ Ollanderu semmê tai leelâ pilsatâ, kam wahrds irr Rotterdam, irr dsunnis Jahnis van der Kemp. Winna tehws bija mahzitajs tai paschâ pilsatâ, bet dehls par mahzitaju ne gribbeja palikt, un augstâ skohlâ nogahjis tas dakteru gudribu mahzijahs. Bet Jahnim van der Kemp tahds prahs ne bija, kam irr patifschana pee grahmatahm buht, talabbad winsch augstu skohlu atstahjis saldatu deenesti nogahje. 16 gaddus winsch saldatu deenesti palikte, bet tâ ne dsihwoja un ne staigaja lâ gohdigam saldatam peenahkâhs, bet Deewu atstahje un palaidahs itt pawissam. Pehz winsch apnehme feewu un tad gan jo gohdigi zilweku preefschâ dsihwoja, bet firds bija tikvatt nekshchihstibas piina un prahs us ikweenu trakkofchanu un rahseschanu schautigs. Zaur to tad arridsan notifikahs, ka winnam bij saldatu deenests jaatstahj. Tad winsch nogahje us Englenderu semmi un fahze no teefas pee grahmatahm buht un dakteru gudribu mahzitees; un Deews winnam tahdu weeglu galwu bija nowehlejis, ka winsch itt ahtri leelu, augstu gudribu ismahzijahs, tâ ka wiffi laudis, kas winnu pasinne, to pahreekam gudru dakteru flaweja. Bet ko zilwekam palihds wiffa augsta gudriba, ja tam naw ta ihsta dsihwa tizziba eefsch ta Deewa dehla, ko Deews pasaulê irr subtijis grehzineekeem par pestitaju, lai zaur to Deewa behrni paleek. Wiffas pasauligas leetas suddihs, zilweku gudriba un gohds un wiffa baggatiba, jo tahs muhs ne warr swehtus darriht. To tik tas spehj, kas talabbad no Deewa irr subtihts un kas fakka: es esmu tas zelsch, ta pateefiba un ta dsihwiba, nerweens pee Deewa ne kluhs, lâ ween zaur mânni. Nettu kahdu

reisi van der Kemp bibbeli nehme rohlâ, un ne talabb, tur eefschâ to muhchigu dsihwofchanu mekleht, bet tik tâ par laika kawekli. Un tad winsch lassija, ka Jesus Kristus patâs fazzijis: es esmu Deewa ta wiffaugstaka dehls, un ka winsch brihnuma sihmes bija darrijis wisseem par leezibu, kas tizzeja, ka winsch no Deewa bija nahjis, tad van der Kemp pee sewis dohmaja tâ: tas ne warr buht, tee buhs neeki, jo pestitajs muns ne mas naw wajjadfigs. Deews muns atsichschanu un sapraschanu irr dewis, lai darram, kas irr labs un launu ne darram, par ko tad muns tas pestitajs irr wajjadfigs? Tâ schis gudrs dakters dohmaja sawâ lepna prahâ; bet jehschu winnam bija augsta gudriba un sapraschana, tomehr firds ne bija meeriga, pawissam tee grehti, ko winsch jaunâs deenâs saldatu deenesti bija darrijis, winnam firdi schaudse un meeru atnehme. Daudsreis winsch firdi meerinaja ar scheem wahrdeem: kas irr bijis, tas irr bijis, ko mannim par to wairs buhs behdatee, kas preefsch gaddeem irr bijis! es taggad jo gohdigi dsihwoju, un ne weens zilweks mannim taggad kahdu launu warr peerabdiht. To gan sinnu, ka swehts ne esmu, bet kur tad irr swehti zilweki; bet ta irr mâsa leeta. Tâ winsch sawu firdi meerinaja, bet — firdehsti ne atstahje. Tad van der Kemp Deewu luhdse, lai winnam pee katras fohdibas, ko Deews buhs nodohmajis pefsubtiht, arri sinnamu darra, par ko tas irr, un lai Deews winnu zaur fohdibu us jo labbaku zellu wedd. Un Deews winna luhgschanas pafklauffija. Kahdâ deenâ van der Kemp eekahpe kahdâ laiwina ar sawu feewu un sawu behrnu islusteschanas deht; bet us reisi iszehlahs wehtra tâ lâ no plintes, apfweede laiwizu un feewa un behrns nogrimme uhdeni, winnu paschu kahds fuggis isglahbe, kas tuwumâ bija. Ap, zil behdigâ van der Kemp nu bija! rohkas salizzis

winsch staigaja apfahrt, ne sinnadams fo darricht farwâ firds ismiffeschânâ; bet Deews winnu tik tahf meerinaja, ka pats farwu dschwibu ne pahfinaja, kas winnam gan prahtâ stahweja. Tas tâ bija kâ festdeenä. Nahkâmâ swehtdeenä Deews winnu eewedde kahdâ basnizâ. Tur eegahjis van der Kemp redseja, ka wiffi laudis gahje pee Deewa swehta galda, ta Kunga meelastu baudist, un winnam eekritte prahtâ, woi mannim arr buhs eet pee Deewa galda? Bet fo es tur dabbuschu, jo es eefsch ta Kunga Jesus ne tizzu, un mannim rahdâhs, ka tas wiffi buhs melli, kas bihbelê irr farakstihst no ta Deewa dehla — bet, ak manni grehki! es eeschu, fo es weens pats palischu, kad wiffi eet. Un kad winsch nu altara preekschâ stahweja, tad farwu firdi us Deewu pazehlis winsch pee sewis fazzija tâ: es tarus zellus ne warreju isprast, Kungs un Deews, bet taggad es tohs isprohtu; es ne warreju saprast, fo tu biji nodohmajis, ka tas mannim buhs par labbu, bet taggad es to warru. Tu mannu mibtu seewinu un mannu skaislu meitinu effi atnehmis, taws prahts lai noteekahs! Nimm tad tahs dwehseles pee tewis, es tahs tewim atstahju. Bet tai paschâ brihdi kahda bals firds dibbeni atbildeja un fazzija: ne nodohdi tahs dwehseles Deewam, bet dohdi tahs mannim. Un van der Kemp farwâ firdi mannija, ka tas, kas schohs wahrduhs bija runnâjis, tas pestitajs Jesus Kristus bija, un atfazzija: to es darrischu, Kungs Jesu, es tahs dwehseles tewim dohdu. Bet winsch atkal to bals dsirdeja tâ waizajam: woi tu tad arridsan meerigs effi par to, ka tawai seewai un tawai meitinai labbi klahjahs, woi tu tizzi, ka tahs irr labbâs rohkâs? Van der Kemp atbildeja: es to tizzu no wiffas firds; bet, Kungs, woi tu manni arri gribbi peenemt? es tewi pagallam biju atstahjis, es tawam swehtam wahrdam ne warru tizzeht, woi tu manni peenemfi? Un par atbildeschanu winnam atskanneja tee wahrdi: nimm mannu swehtu wahrdu wehl weenreis preekschâ, islassi to wehl weenreis, tad tewim buhs zittada atsihschana un zittada zerriba. Schee wahrdi van der Kemp aufis skanneja weenumehr, jebschu winsch kâ meegâ

bija, un pats ne mas ne sinnaja, kâ altari un basnizu bija atstahjis tauschu pulkâ. Bet mahjâs pahrnahjis winsch bihbeli nehme preekschâ un lassija, un lassija atkal neapnizzis, un tas Kungs winna prahtu apgaismoja, tâ ka pehz kahdahm neddetahm winnam bija jasalka un jaapleezina: Kungs, tu effi mans pestitajs, tas Deewa weenpeedsimmis dehls, kas mannus grehkus irr iszeetis, zaur fo es nabbags grehzineeks esmu fwabbads pazlizzis; ak, tawa neisteizama schehlastiba, taws neisfakkams meers! Redseet, schis wihrs, kam bija dauds augsta gudriba, kas 16 sweschas wallodas mahzeja runnaht, kas augstâ gohdâ bija pee zilwekeem, schis preeksch Deewa paseinmojahs un grehku peedohschanu luhdsahs, kâ kahds nabbags maises kummofinu, un zittu meeru ne warreja atrast, kâ to, fo tas Kungs Jesus dohd teem, kas eefsch ta pestitaja wahrda tizz.

Ne ilgi pehz tam tee kristigi zilweki, kas Londones pilfatâ bija sabeedrojuschees jaunus apustulus jeb missionarus pee paganu tautahm isfuhtit (kâ jaw muhsu awisê effi lassijis), grabmatu islaide, fur tee eefschâ isstahstija no paganu nabbadsibas un besdeewibas un wiffus kristigus laudis no Deewa pusses luhdse, lai paligâ nahkoht, to swehtu darbu pee tahdahm paganu tautahm pasrahdaht. Van der Kemp scho grabmatu lassija un tuhdaht winsch fazzija tâ: schê es esmu, Kungs Jesus! no ta laika, kad tewim sewi esmu nodewees, es pehz sawa pascha prahta wairs ne gribbu staigahht un dschwohht, bet to zellu, fo tu mannim rahdifi, es eeschu, un fo tu mannim fazzifi, to es darrischu. Un pehz kahdahm deeninahm van der Kemp nobrauze us Londones pilfatu un missionaru gruhtu deenestu usnehmahs, paganeem Afrikas semmê to preezas wahrdinu fluddinahht. Kahds fuggis, kas us to puffi nobrauze, winnu nehme lihdi.

Englendereem irr tas likkums, ka slypkawas, jeb leelus saglus, jeb zittus, kas kahdu gruhtu strahpi irr pelnijuschi, tehnu semmê ne buhs pamest, bet ka tohs tuhds fuhtit us Australias semmi, kas 1000 juhdses no Engländeru semmes

irr atstattu, lai tee tur fweeschumâ dsihwo. Kad zeetumneeku nammôs dauds tahdi wainigi zilweki irr fakrahjuschees, tad wiffus schohs wedd us kahdu leelu fuggi, kam tad no waldischanas nahf ta pawehleschana, us Australias semmi noeet. Tahds fuggis bija arridsan tas, ar fo van der Kemp pee paganu tautahm nogahje. Bet kâ gan zeetumneeku pulku, kas us weena fugga irr kohpâ, warr waldbht, ka schee wifsnitnaki un breefmigi zilweki tohs zittus ne nokauj un swabbadi paleek? Tas weegls darbs naw, un talabb us tahdeem fuggaem irr ta zeetaka waldischana, un katrs zeetumneeks fugga dibbeni irr peeslehgts pee dselsu fehdes, un rohkas un kahjas teem irr eeksch dselsehm. Daudsreis tas tâ irr notizzees, ka kahds no teem zeetumneekem no dselsehm paleek swabbads, tad tas tohs zittus arri atswabbina, un wiffi kohpâ kapteini un matrohshchus nokauj un paschi fugga waldischanu usnemim un par juhkas laupitajeem paleek, jo schis wisseem neganteem zilwekem irr patihkams ammat. Tee zeetumneeki, kas us scho fuggi bija, bija til nifni un breefmigi laudis, ka patš kapteine ne drihksteja pee teem nokahpt fugga dibbeni. Bet van der Kemp sirds fahpeja par scheem pasudduscheem laudim un winsch nodohmaja, scheem, kas wehl jo nifnaki bija ne kâ pagani, to preezas wahrdu fluddinaht un tohs us atgreeschanu no grehkeem aizinaht un flubbinahht. Talabb winsch kapteini luhdse, lai tam wehloht pee zeetumneekem nokahpt fugga dibbeni. Kapteine atfazzija: kalabb tewim to walku ne dohschu, bet mans padohms irr, ka tu ne eij, jo tee nifni zeetumneeki tewi itt ahtri nokaus. Bet van der Kemp sawu bihbeli paduffe nokahpe pee zeetumneekem — un redsi, zeetumneeki to Deewa wihru klausija isbihjuschees un winnam ne fo launu ne darrija. Tâ van der Kemp darrija iddeenas, un pee kahdeem no teem zeetumneekem to skaidri warreja redseht, ka pasuschanas zellu bija atstahjuschi, jo diweem zeetumneekem tahs dselses, kas teem bija pee rohkahm un pee kahjahm, bija pahrluhfuschas, tâ ka tee bija swabbadi, bet schee van der Kemp fazzija, ka dselses effoht walkam, un luhdse, lai kapteine tahs dselses no jauna apstiprina,

jo effam atsinuschchi, ka mums jazeesch, fo teefa irr nospreedusi, kas irr Deewa weeta. Redseht, fo tas fwehts Deewa wahrds bija padarrijis! Pehz 14 neddelahm tas fuggis nonahje pee Rap-pilsata Afrikas semmê. Semmes rakstus preefschâ nehmis un Afrikas semmi eeraudstijis, tu at-raddisi, ka Afrikas semmes appakshgals iseet kahdâ schaurâ stuhriti, un schinni semmes stuhriti irr tas Rap-pilsats, un schi bija ta weeta, fur van der Kemp bija jaeet mallâ to isdarriht, us fo tas no Londones beedribas bija subthits. Tas Rap-pilsats peederreja Ollandereem, bet ne taht no schi pilsata irr leels semmes gabbals, fur wehl dauds pagani dsihwo, fo fauz Ottentottus, Kafferus un mescha laudis; pee scheem van der Kemp bija jaeet to fwehtu ewangeliumu no zilweku atpestischanas fluddinaht. (Zurpmak belgums.)

Teefas fluddinaschanas.

No Leelas Seffawas Krohna pagasta teefas rutkeem. Tai ismekleschana deht neiswehletas akminu lauschanas eeksch Krohna grunts.

Datstihth tai 16tâ Juhni 1845.

Kad nesinnams zilweks kam daschadas dselsu stangas, daschadi ahmeri un daschadas schkippeles peeder-rigas, bes iswehleschanas akminus eeksch Leelas Seffawas Krohna grunts no Krohna Leelas Seffawas pagasta teefas lohjekleem lizzis laust, kurreus lohjeklus pagasta teefa bija islaudusi Krohna nodohschanas is-pelnitees, tad pagasta teefa scho nedarbu isdsirdejusi, tohs jaw islausius akminus appaksch flakkas likkusi; bet kad nu pasleppen daschi no scheem akmineem atkal panemti, ta darbadeenas-maksa Seffawas laudim ne atdohta, un tee wirspeeminneti pee akminu lauschanas derrigi eerohtschi tur atstahht, tad pagasta teefa pawehlejusi tohs wehl atlikkuschus islausius akminus us teem brihwjahdscheem Buttkubneem aiswest, lai tohs tur paglabba, — kad nu wirspeeminnetais zilweks lihds schim laikam pee pagasta teefas naw peemeldejees, tad

Us pawehleschanu tahs Keiserifkas Majesteetes, ta Patwalbineeka wiffas Kreemu Walsis 20. 20. 20. Krohna Leelas Seffawas pagasta teefa schinni leetâ us grunti tahs notikkuschas ismekleschanas

n o s p r e e d u s i :

scho nesinnamu zilweku zaur fluddinaschanu, kâ schaitan noteekahs, usazinaht, bes kaweschanas 6 neddelu starpâ no appakshrakstias deenas pee schihš pagasta

teefas parahditees un usrahdiht, ka tam no Krohna grunts waldischanas teefas irr iswehlehts akminus laust, Leelas Seffawas pagasta teefas laudim to deenas darbu = malsu aismalsfah, ta ka arri Butkühneefcheem akminu weschanas zekku un arri pagasta teefai aismalsfah, ko schi par to isfluddinaschanu istehrejusi, un tad tohs eeksch Butkühneem buhdamus akminus aistezzeis, tee peeminnetee eerohtschi tiks wairakfohlitajecem pahroobti, un ja ta isdabbuta nauda ne peetiktu un tas nesinnams zilweks wehlaiki fluhtu sinnams, tad ne kawesees, wissu eewehroht no ta wainiga mantas tik dauds isdabbuht, zil truhjis. Pehz likkumeem spreestis. I

(Leelas Seffawas Krohna pagasta teefas appaksch-rakstis.)

(L. S.) Allunan, pagasta teefas ffrühweris.
(Nr. 145.)

Us schihs muischas waldischanas luhgschanu tohp wissi pee Sakkasmuischas (Dohbeles aprinki) peerakstitti pagasta lohzeeki, kas taggad ar un bes passchem zittes pagastis usurraks, zur scho uszejinati, pee tabs schai gadda gaidamas pahrrakstischanas sewi pehz likkumeem tur list peerakstitees, fur wiiani taggad mahjo, tapat arribsan wisewehlakak 3 neddelu starpä no appakschraftitas deenas schai teefai sawu taggadeju mahjas-weetu peerahdiht, ka arri tai pa-

schä laika sawas Krohna un pagasta nobohschanas atlihdnsinacht, zittadi ar winneem ka ar aplahrtbeust-tajeem, kam passet naw, darrihs. Zeklaht tohp arribsan tabs muischas waldischanas, fur tee peeminneti Sakkasmuischas pagasta lohzeeki usurraks, luhg-tas, tohs paschus sawos pahrrakstischanas-rakstis us-nemt un par tam pee laika schai pagasta teefai sinnu doht. Sakkasmuischä, tai 6tä Juhli 1845. 3
(Nr. 135.) Peesehdetajs Uns Ramlau.

Joh. Fr. Katencke, pag. teef. ffrühweris.

Zittas fluddinaschanas.

Tai nakti no 28ta us 29tu Juhni irr Skehdes sains-neckam Mablit balts firgs, 8 eeksch gta gadda wezd, us kreisu azzu als un tapatte balta apwillka un no astes weena daka gandrihs lihds kaulam isgreesta, sagtis. Kas taisni peerahda, fur to firgu warr dab-buht, dabbu 5 rubl. fubr. patejibas naudas. Skeh-de, Kuldigas aprinki, tai 30tä Juhni 1845. 2

No Furgeem 1846 warr Ehdole daschadas mahjas un arri lohpu-muischas us arrenti dabuht. Arrent-neeki warr talabb jaw scho ruddeni 1845 pee Ehdoles muischas waldischanas peeteiktees un tabs wajadsi-gas norunnaschanas ruddeni jeb seemu notaisiht. 3
Ehdoles muischas un semmes lohpschanas waldischana.

Naudas, labbibas un prezzu firguis us plazzi. Nihga, tanni gta Juhli 1845.

	Sudraba nauda.			Sudraba nauda.	
	Rb.	Kv.		Rb.	Kv.
I jauns dahlberis . . . . . geldeja	1	33	I pohds lannepu . . . . . tappe malsfahs ar	1	—
I puhrs rudsu . . . . . tappe malsfahs ar	2	—	I — linnu labbakas surtes — —	1	80
I — kweeschu . . . . . — —	2	50	I — — flitakas surtes — —	1	60
I — meeschu . . . . . — —	1	50	I — tabaka . . . . . — —	—	75
I — meeschu = putrainu — —	2	50	I — dselses . . . . . — —	—	75
I — ausu . . . . . — —	1	20	I — sweesta . . . . . — —	3	—
I — kweeschu = miltu . . . . . — —	4	—	I muzza silku, preeschu muzza — —	6	75
I — bihdeletu rudsu = miltu — —	3	25	I — — wihschnu muzza — —	7	—
I — rupju rudsu = miltu — —	2	—	I — farkanas fahls . . . . . — —	7	—
I — firnu . . . . . — —	2	50	I — rupjas leddainas fahls — —	5	25
I — linnu = sehklas . . . . . — —	3	—	I — rupjas baltas fahls — —	4	40
I — lannepu = sehklas . . . . . — —	2	—	I — smalkas fahls . . . . . — —	4	—
I — finnenau . . . . . — —	5	—			

B r i h w d r e i k k e h t.

No juhmallas gubernementu augstas waldischanas puffes: Waldischanas-raths W. Weitler.